

S. Sayısı : 225

Dış memleketlere vâkı hububat satışları hakkındaki raporun gönderildiği hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/239)

T. C.

Başbakanlık

Yazı İşleri ve Sicil Müdürlüğü

Özel No. 6/4-1941

G. No. 6-1839

2 . VI . 1948

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Toprak Mahsulleri Ofisinin mali işlemlerini teftiş etmekte olan Maliye Müfettişlerince tahkiki mucip görülen dış memleketlere vâkı hububat satışları hakkında yapılan inceleme sonunda adı geçen Ofis memurlarının Memurin Muhakemat Kanunu hükümlerine tâbi olmamaları hasebiyle, yapılan incelemenin bir soruşturma derecesine götürülemediği ve bâzı satışların bizzat eski Ticaret Bakanı Atıf İnan tarafından sevk ve idare edildiği ifadesiyle Ana Yasanın 61 nci maddesi muvacehesinde incelemenin durdurulduğu adı geçen müfettişlerce verilen raporda belirtilmiş olduğundan bahisle mezkûr raporun Büyük Millet Meclisine sunulması Ticaret Bakanlığının örneği ilişik 1 . VI . 1948 tarih ve 37/1 sayılı tezkeresinde bildirilmiştir.

Gerekli işlem yapılmak üzere bu işe ait raporla eklerinin bağı olarak sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan

Hasan Saka

Ticaret Bakanlığının 1 . VI . 1948 tarihli ve 37/1 sayılı yazısı suretidir

Yüksek Başkanlığa

Maliye Bakanının emriyle, Toprak Mahsulleri Ofisinin malî muamelelerini teftişe memur edilmiş olan Maliye Müfettişlerinin, bu teftiş esnasında tahkiki mucip gördükleri harice hububat satışları hakkında ; Bakanlığımca da verilen yetkiye dayanarak, yaptıkları incelemeye ait 25.V.1948 tarihli rapor ilişik olarak takdim edilmiştir.

Bu raporda Toprak Mahsulleri Ofisi memurlarının Memurin Muhakemat Kanunu hükümlerine tâbi olmamaları hasebiyle, bahis mevzuu incelemenin bir soruşturma derecesine götürülemediği ve bâzı satışların bizzat eski Ticaret Bakanı Atıf İnan tarafından sevk ve idare edildiği ifadesiyle Anayasanın 61 nci maddesi muvacehesinde incelemenin durdurulduğu belirtilmektedir.

Büyük Millet Meclisine sunulması hususunda gerekli işlemin yapılmasına yüksek müsaadelerini saygılarımla rica ederim,

Ticaret Bakanı

M. Gündüzalp

Anayasa ve Adalet Komisyonlarından Kurulan Karma Komisyon raporu

T. B. M. M.

Anayasa ve Adalet Komisyonlarından

Kurulan Karma Komisyon

Esas No. 3/239

Karar No. 1

24 . V . 1949

Türkiye B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Soruşturmaya giriş:

Dış memleketlere yapılan hububat satışları hakkında Kamutayın 4 . VI . 1948 tarihli ve 67 nci birleşimi tutanak dergisine aynen geçirilmiş bulunan 21 . V . 1948 tarihli ve Maliye Teftiş Kurulu Başkanı ile 3 Maliye Müfettişinin imzasını taşıyan raporun okunmasından sonra Afyon Milletvekili Şahin Lâcin, Muğla Milletvekili Dr. Mithat Sakaroglu ve Kütahya Milletvekili Ahmet Tahtakılıç'ın müşterek imzalı önergelerindeki teklifleri üzerine, eski Ticaret Bakanı İzmir Milletvekili Atıf İnan hakkında Meclis soruşturması açılmasına ve işin Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulacak Karma Komisyona havale edilmesine karar verilmek suretiyle Komisyonumuz ödevlendirilmiştir. (Anayasa Mad. 46/2, İç Tüzük Mad. 169 ve 172)

Karma Komisyonun Çalışma şekli:

Kamutayın bu kararı üzerine çalışmalarına başlayan Komisyonumuz Başkanlık Divanı seçimiyle ilk konuşmalarını yaptıktan sonra evvelimde Hükümetten tevdi olunan dosyalar üzerinde gerekli incelemeleri yaparak hâdiseleri tesbit ve özetleriyle ifadelerine müracaat edilmesi gerekli zevatı tâyin ve dosyalarda bulunan vesaik içerisinde İngiliz'ce, Fransız'ca ve İtalyan'ca dilleriyle yazılı bir kısım vesikaları tercüme ettirerek bildirmesi için işi altı arkadaştan mürekkep bir hazırlama komisyonuna vermeyi muvafık görmüş ve esas Komisyonun çalışmasını bu hazırlamanın sonuna bırakmıştır.

Konya Milletvekili Hulki Karagülle, Ankara Milletvekili Emin Halim Ergun, Muğla Milletvekili Nuri Özsan, Bursa Milletvekili Atıf Akgüç, Kayseri Milletvekili Sait Azmi Feyzioğlu ve Bursa Milletvekili Abdürrahman Konuk'dan

teşkil olunan bu Su Komisyon 16 . VI . 1948 tarihinde işe başlamış ve 34 toplantı sonunda hazırladığı raporu 9 . II . 1949 tarihinde vesaik tercümeleleriyle birlikte Komisyon Başkanlığına sunmuştur.

Bundan sonra esas Komisyon yaptığı 32 toplantı sonunda soruşturmayı ikmal ederek vardığı neticeyi bu raporla Yüksek Kamutaya sunmaya karar vermiştir. Bu arada Komisyonumuz; Müfettişlerce aydınlatılmadığı bildirilen ve aşağıdaki yerinde açıklanacak olan bir olayı tahkik için arkadaşlarımız arasından Ankara Milletvekili Emin Halim Ergun, Kayseri Milletvekili Sait Azmi Feyzioğlu ve Bursa Milletvekili Abdürrahman Konuk'dan mürekkep bir niyabet heyetini, Yüksek Kamutay'ın yukarıda arzolunan birleşimindeki soruşturma kararına ek olarak verdiği hariçte de tahkikat yapabilmek salâhiyetine istinaden (Tutanak 69 Dergisi Sahife:100) İstanbul'a göndermiş mezkûr Heyet İstanbul Adalet Dairesinde kendilerine ayrılan oda da bu hususu tahkik ve olayın mahiyetini tesbit ederek tuttukları zabıtları Komisyon Başkanlığına tevdi etmişlerdir. (İç Tüzük Mad. 174)

Müddetlere ait bilgi :

Yüksek Kamutay İç tüzüğün 174/1 nci maddesi hükmüne tevfikan Komisyonumuza ilk defa 4 . VI . 1948 tarihinde iki aylık bir müddet vermiştir. Bu müddet kâfi gelmediğinden talebimizle 25 . XI . 1948 tarihinde üç ay daha uzatılmıştır.

Soruşturulmanın bitmemesi sebebiyle vâkı ricamız üzerine Komisyonumuza 18 . II . 1949 tarihinde yeniden üç aylık mehil verilmiş ve tekrar vukubulan ricamız üzerine 25 . IV . 1949 tarihinde bir buçuk aylık bir müddet daha kabul buyrulmuştur. Bu müddet 10 . VI . 1949 tarihinde sona ermektedir.

Dosyalar hakkında bilgi :

Hükümetten Yüksek Meclise tevdi buyurulan dosya miktarı 34 dür. Bunlardan 6 sı rapor, ifade, umumi lef, umumi satışlara ait lef, cetveller, yetki ve tebliğlere mütaallik dosyalardır. 28 adedi de muhtelif satışlara ait tetkik raporlarıyla leflerini ihtiva eden dosyalardır.

Komisyonumuz; kendisinin topladığı veya ifadesine müracaat olunan kimselerden bir kısmı tarafından tevdi olunan vesaike ait olmak üzere 7 dosya tesis etmiş ve Komisyonun 27 toplantısına ait olarak ve dinlenen zevatın aynen ifadelerini muhtevi tutanaklara ait dosyalarla birlikte ve her birisinin muhteva ve lefleri kendi kısmında ve ayrı bir cetvel halinde işaret olunmak suretiyle bu raporumuzun müstenidatını 68

aded dosya teşkil etmektedir. (İç tüzük Mad. 173).

Komisyon huzurunda ifadeleri alınan şahıslar hakkında bilgi :

Karma Komisyon 27 celsesini ifade almaya hasretmiştir.

Hakkında soruşturma yapılan eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ı üç celse dinlemiştir. Bir kısmı birkaç defa olmak üzere tanık olarak da 49 kişiyi dinlemiş ve bunların ifadeleri aynen zabt ve tesbit olunmuştur.

Niyabet Komisyonunun İstanbul'da dinlediği şahıslarla birlikte ceman 55 şahsın Komisyon huzurunda ve Komisyon namına ifadesi alınmış ve dosyaları tesis edilmiş bulunmaktadır. (İç tüzük Mad. 174/2).

Karma Komisyon huzurunda dinlenen şahısların isimleri	Komisyon Tutanak Dergisinin tarihi	Kaç celse dinlendiği
Eski Ticaret Bakanı İzmir Milletvekili Atıf İnan	21. 2 . 1949	3
	17. 3 . 1949	
	29. 4 . 1949	
Eski Ofis Umum Müdürü Hâmit Koray	24. 3 . 1949	7
	26. 3 . 1949	
	2. 4 . 1949	
	7. 4 . 1949	
	8. 4 . 1949	
	8. 4 . 1949	
Denizyolları Umum Müdürlüğü Şehir Hatları Müdürü Enis Kansu (Eski Ofis Umum Müdür Muavini)	24. 3 . 1949	6
	2. 4 . 1949	
	7. 4 . 1949	
	8. 4 . 1949	
	8. 4 . 1949	
Toprak Ofis Eski Satış Müdürü Pertev Âmir Kocamaz.	24. 3 . 1949	2
	26. 3 . 1949	
Toprak Ofis Ticaret Müdürü Fettah Barın	25. 3 . 1949	3
	8. 4 . 1949	
	15. 4 . 1949	
Toprak Ofis Umum Müdür Muavini Rahmi Ören	25. 3 . 1949	3
	31. 3 . 1949	
	8. 4 . 1949	
Tüccar Bekir Kara	25. 3 . 1949	1
İstanbul İhracat T. A. Şirketinde Fûruzan Tekil	25. 3 . 1949	1

Karma Komisyon huzurunda dinlenen şahısların isimleri	Komisyon Tutanak Dergisinin tarihi	Kaç celse dinlendiği
Tüccar Aristidi	25 . 3 . 1949	1
İstanbul'da Gözetme Şirketi Müdürü Bürhanettin Tamer	25 . 3 . 1949	1
Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Cahit Zamangil	25 . 3 . 1949	}
	31 . 3 . 1949	
	21 . 4 . 1949	
Toprak Ofis Müfetişi Kemalettin Arıkkın.	25 . 3 . 1949	1
Tüccar Ekrem Burgaz	26 . 3 . 1949	1
Çanakkale Milletvekili Hüseyin Bingöl	26 . 3 . 1949	}
	30 . 4 . 1949	
Borsa Tellahı Hüsnü Ahmet Cezayirlioğlu.	26 . 3 . 1949	1
Ticaret Bakanlığı Ticaret Dairesi Reis Muavini Nejat Aytaman	26 . 3 . 1949	1
Ankara'da ikamet eden Sedat Erzinli	26 . 3 . 1949	1
Maliye Müfetişi Necmi Tanju	31 . 3 . 1949	1
Tüccar Serf Eryol	31 . 3 . 1949	1
Nakliyeci ve Gümrükçü Fazıl Arzık	22 . 4 . 1949	1
Nakliyeci ve Gümrükçü Vâhit Hürcan	22 . 4 . 1949	1
Maliye Teftiş Kurulu Başkanı Faik Ökte	22 . 4 . 1949	}
	28 . 4 . 1949	
	28 . 4 . 1949	
Tüccar İsmail Hakkı Veral	31 . 3 . 1949	1
Tüccar Kadri Yaman	31 . 3 . 1949	1
Devlet Bakanlığı Müşaviri Mahmut Seyda	31 . 3 . 1949	1
Ofis Hukuk Müşaviri	31 . 3 . 1949	1
Tüccar Suat Yurtkoru	1 . 4 . 1949	1
Tüccar İzak Barmaimon	1 . 4 . 1949	1
Eski Başbakan Recep Peker	2 . 4 . 1949	1
Borsa Tellahı Fehmi Çar	7 . 4 . 1949	}
	8 . 4 . 1949	
Denizyolları Umum Müdürü Cemil Parman	16 . 4 . 1949	1
Tüccar Alp Karadavut	16 . 4 . 1949	1
Tüccar Aliotti	7 . 4 . 1949	1

Karma Komisyon huzurunda dinlenen şahısların isimleri	Komisyon Tutanak Dergisinin tarihi	Kaç celse dinlendiği
Tüccar Kenrith Edvard Wittol	7 . 4 . 1949	1
Tüccar Honch Makenzi	7 . 4 . 1949	1
Tüccar Fahri Diriker	9 . 4 . 1949	1
Muhittin Denizci	15 . 4 . 1949	1
Rize Milletvekili Tahsin Bekir Balta	15 . 4 . 1949 12 . 5 . 1949	2
İzmir Milletvekili Münir Birsell	16 . 4 . 1949	1
Manisa Milletvekili Faik Kurdoğlu	22 . 4 . 1949 12 . 5 . 1949	2
Ankara Milletvekili Mümtaz Ökmen	12 . 5 . 1949	1
Zonguldak Milletvekili Şinasi Devrin	12 . 5 . 1949	1
İstanbul Milletvekili Cemil Cahit Toydemir	12 . 5 . 1949	1
Gümüşane Milletvekili Şükrü Sökmensüer	12 . 5 . 1949	1
Trabzon Milletvekili Hasan Saka	12 . 5 . 1949	1
Sivas Milletvekili Reşat Şemsettin Sirer	12 . 5 . 1949	1
Sinob Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı	12 . 5 . 1949	1
Denizli Milletvekili Behçet Uz	12 . 5 . 1949	1
Kastamonu Milletvekili Tahsin Coşkan	12 . 5 . 1949	1
Konya Milletvekili Dr. Sadi Irmak	12 . 5 . 1949	1
İstanbul'da Parmakkapıda terzi Nezihe İkar	11 . 4 . 1949 11 . 4 . 1949 12 . 4 . 1949 15 . 4 . 1949	4
Toprak Ofis Muayene memuru Orhan Dümer	14 . 4 . 1949 15 . 4 . 1949	2
Endüstri Limitet Şirketinde memur Bahadır Dümer	14 . 4 . 1949	1
Komisyoncu Fehmi Çar	14 . 4 . 1949 14 . 4 . 1949	2
Orhan Dümer'in karısı Nazire Dümer	15 . 4 . 1949	1

Karma Komisyonun inceleme dışında bırakıldığı satışlar :

Maliye Teftiş Kurulu tarafından Toprak Mahsulleri Ofisinin 1946 ve 1947 senelerine ait olmak üzere dış memleketlere yaptığı bütün satışlar üzerinde tetkikat icra olunarak her biri hakkında gerekli bilgiyi taşıyan dosyalar tesis ve raporlarıyla birlikte sunulmuş bulunmaktadır.

Hazırlama Komisyonu; bu satışlar içersinden, müfettişler tarafından bilhassa üzerinde durulan ve mahiyetlerinde calibi dikkat noktalar bulunduğu izah olunan Trak, Wittol, İtiti, Suat Yurtkoru ve Ekrem Burgaz Firmalarına yapılan satışların ve bunlara ait muamelelerin icra olunacak soruşturmaya esas tutulmasını ve müfettişler tarafından etraflı bir şekilde tetkikata tâbi tutulduğu halde dikkati çeken bir tarafı gösterilmeyen diğer satışlara ait muamelenin tahkikat mevzuunu teşkil etmesi lâzım gelen beş satışın haricinde bırakılmasını Komisyonun tasvibine arz etmiştir.

Bunlardan mühim olanı İngiliz, Yunan ve Ürdün Hükümetlerine yapılan resmî satışlardır. Diğer bir kısım da İzmir'den yapılan yanık arpalara ve diğer bâzı firmalara yapılan satışlara taallük eden ve yukarda işaret olunan beş satışın haricinde kalan satışlardır. Bunlar da, müfettişler, normal muameleye uymıyan bir taraf görmediklerini raporlarında bildirmişlerdir.

Hazırlama Komisyonunun bu noktai nazarını teyit eylediğini Maliye Teftiş Kurulu Başkanı Faik Ökte komisyon huzurundaki şifahi beyanatında açıkça söylemiştir. (28.IV.1949 tarihli 23. cü Komisyon ifade tutanak dosyası sahife: 37)

Esas itibariyle 12 . VIII . 1946 dan 5.IX.1947 tarihne kadar Ticaret Bakanı olarak vazife görmüş bulunan Atıf İnan'ın vazife müddetiyle kayıtlı olarak soruşturmaya memur edildiğinden şüphe bulunmıyan komisyonumuzun bu tarihten evvel veya sonraki zamanlara mahsus herhangi bir soruşturmada kendisini yetkili görmemekle beraber bu müddet içerisinde yapılmış olan satışlardan salıfüzükir beş satıştan maadasında incelemeye değer ve kanuna uymıyan bir cihet görülmediği yolunda Hazırlama Komisyonunun teklifini oy birliğiyle tasvip ederek bunlar üzerinde Bakan Atıf İnan'ın herhangi sorumlu bir hali bulunmadığı hususunu evvel emirde tesbit ve bu sebeple komisyon tahkikatı işbu beş satışa hasren icra ve ikmal olunmuştur.

Hububat ihracı ve stok durumu hakkında genel bilgi:

A) Buğday durumu :

1946 yılı Haziran ayında yani 1946 - 1947 kampanyasına girerken Ofis elinde eski seneler mahsulünden (yoldaki ve un halindeki buğdaylar dâhil) 178.447 ton buğday stoku mevcuttur.

Haziran - Ekim 1946 aylarında yeni yıl mahsulünden 390.000; Kasım - Aralık 1946, Ocak ve Şubat 1947 aylarında satın alınan ceman 135.751 ton,

Mart, Nisan ve Mayıs 1947 aylarında 106.750 ton ki, ceman 1946 - 1947 yılı mahsulünden satın alınan buğdayların mecmuu 632.810 tondur.

Haziran 1946 tarihinde elde mevcut 178.447 ton buğday stokunu bu miktarlara eklediğimiz takdirde Haziran 1946 dan Haziran 1947 ye kadar Ofis eline giren buğdayların yekûnu 811.254 tondan ibarettir.

Bu buğdaylardan :

Ömser ve Deniz Toprak Ürünleri T. A. Ş.	
lerine	14 . 8 . 1946 da 21.000 Ton
Hikmet Erman'a	9 . 10 . 1946 » 1.984,883 »
»	17 . 10 . 1946 » 500 »
Wittollere	8 . 11 . 1946 » 38.000 »
Hikmet Erman'a	8 . 11 . 1946 » 400 »
John Saliba'ya	11 . 11 . 1946 » 485,785 »
Yaptaş T. A. Ş. ne	18 . 11 . 1946 » 500 »
İngiltere İaşe Nezaretine	19 . 11 . 1946 » 100.133.770 »
Trak Ticaret T A. Ş. ne	24 . 12 . 1946 » 19.000 »
Yunanistan İaşe Nezaretine	25 . 12 . 1946 » 10.000 »
Ürdün'e	21 . 5 . 1947 » 2.000 »
»	20 . 10 . 1947 » 2.000 »
Ton buğday satılmıştır.	
<hr/> 196.004,438 »	

Bunlardan 20 . X . 1947 tarihinde Ürdün'e verilen 2 000 ton buğday satışı 1947 mahsul yılına dâhil olması itibariyle umumi yekûndan indirildiği takdirde 1946 stokundan 194 004 458 ton buğday harice satılmış bulunmaktadır.

1 . III . 1947 tarihinde Ofis elinde mevcut stok buğday yekûnu 205 997 tondur.

Mart - Mayıs 1947 tarihine kadar satılabilen miktar; 106 750 tondur.

Şu suretle mevcut 312 747 tondan ihracat tahhütleri artanı olan 105 000 ton çıkarılırsa 1 Mart 1947 tarihinden 1947 - 1948 kampanyası başına kadar elde 207 747 ton buğday kal-

maktadır.

Emsali aylara göre Ofisin vasatı aylık buğday sarfiyatı 35 000 ton civarında olmasına göre Mart, Nisan, Mayıs 1947 aylarında yapılan iç satışlardan sonra 1947 - 1948 kampanyası başında (Yolda olanlar hariç) 86 066 ton buğday stoku mevcuttur.

B) Arpa durumu:

1946 - 1947 mahsulünden alınan arpa yekûnu 224 486 tondur. Dış memleketlere yapılan arpa satışı 143 657 tondur.

Satışların hangi tarihte ne miktar ve kimlere yapıldığı aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Unrra'ya	Haziran 1946 da	15 000	Ton
Ömser ve Deniz Toprak Ürünleri T. A. Ş.	Ağustos 1946 »	99 994 565	»
Jak Ninyon'a	21 . 8 . 1946 »	199 284	»
Türk Umum'a	17 . 9 . 1946 »	4 994 070	»
»	5 . 10 . 1946 »	4 500	»
Jak Ninyon'a	15 . 10 . 1946 »	19 809	»
Yaptaş T. A. Ş.	24 . 10 . 1946 »	500	»
Türk Umum'a	25 . 10 . 1946 »	5 000	»
Yaptaş T. A. Ş.	8 . 11 . 1946 »	250	»
Suat Yurtkoru'ya	21 . 11 . 1946 »	5 000	»
İtiti'ye	18 . 4 . 1947 »	5 000	»
Ekrem Burgaz'a	26 . 4 . 1947 »	500	»
Ürdün'e	21 . 5 . 1947 »	2 700	»

---

143 657 728

tondur.

C) Çavdar durumu :

Haziran 1946 da çavdar stoku 36 295 ton olup
1946 - 1947 kampanyasında alınan 86 608 tonla
beraber 122 903 tona balığ olmuştur.

Bu kampanya yılında bu miktardan yabancı
memleketlere çavdar satışı 87 750 tondur.

Bu satışların miktarı ile kimlere yapıldığı
aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

Unrra'ya	Haziran 1946 da	16 000	Ton
Trak'a	21. 6. 1946 »	950 525	»
Türk Umum'a	Temmuz 1946 »	5 300	»
Trak'a	21. 9. 1946 »	4 828 300	»
»	2. 10. 1946 »	5 921 700	»
İngiltere İaşe Nezaretine	19. 11. 1946 »	25 000	»
Leon Faraci'ya	26. 11. 1946 »	1 000	»
Hakkı Veral'e	27. 11. 1946 »	4 750	»
İtiti'ye	2. 12. 1946 »	19 000	»
Trak'a	5. 12. 1946 »	5 000	»
tondur.		<hr/>	
		87 750 525	

Ç) Yulaf durumu :

Haziran 1946 da yulaf stoku 18,251 ton olup
1946 - 1947 kampanya yılında alınan 31,360 ton-
la birlikte ceman 49,611 tona balığ olmuştur.

Bu kampanya yılında yabancı memleketlere
satılan yulaf miktarı 18,284 tondur.

Bu satışların miktarıyla kimlere yapıldığı
aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir :

Jak Ninyon'a	21. 8. 1946 da	986 281	Ton
Hikmet Erman'a	24. 8. 1946 »	70	»
Jak Ninyon'a	27. 8. 1946 »	34 777	»
Hikmet Erman'a	3. 10. 1946 »	292 034	»
Jak Ninyon'a	5. 10. 1946 »	200	»
Halük Şarman'a	5. 10. 1946 »	118 126	»
Yaptaş T. A. Ş. ne	16. 10. 1946 »	150	»
Hikmet Erman'a	16. 10. 1946 »	200	»
Öztürk'e	21. 10. 1946 »	150	»
Yaptaş T. A. Ş. ne	8. 11. 1946 »	185	»
Hikmet Erman'a	11. 11. 1946 »	196 241	»
Öztürk'e	12. 11. 1946 »	200	»
Yaptaş T. A. Ş. ne	18. 12. 1946 »	20	»
Bünyamin Nahon'a	6. 1. 1947 »	100	»
Reşat Araz'a	27. 1. 1947 »	5 000	»
Ekrem Burgaz'a	11. 3. 1947 »	5 000	»
Dümeks T. A. Ortaklığı'na	28. 4. 1947 »	4 882 500	»
İzrail de Toledo'ya	25. 4. 1947 »	500	»
tondur.		<hr/>	
		18 284 958	

Hulâsa : 1946 - 1947 kampanya yılı içinde :

Buğday	196 004 488	Ton
Arpa	143 657 728	»
Çavdar	87 750 525	»
Yulaf	18 284 958	»

Yekûn 445 690 699 »

hububat dış memleketlere satış suretiyle ihraç edilmiştir.

Yetki hakkında bilgi:

Yukardaki tablolarda gösterilen ihracat satışları Bakanlar Kurulunun tasdikına iktiran eden Koordinasyon Heyetinin 15 Haziran 1946 tarihli ve 648 sayılı kararının 8 nci maddesine dayanılarak yapılmıştır.

Bu maddede aynen şöyle denilmektedir:

(Toprak Mahsulleri Ofisince satın alınmış ve alınacak hububatın dahilî satış fiyatları, alım fiyatlarına buğday, siha buğday, karışık buğdayda kiloda ikişer, çavdar, siha çavdar, beyaz arpa, siha beyaz arpa, çakır arpa, siha çakır arpa, yulaf ve siha yulafta da dörder kuruşun ilâvesiyle elde edilir.

Bu fiyat Ofis depolarında baskül üzerinde teslim fiyatıdır.

Hariçî satış fiyat ve şartları ise, Ticaret Bakanlığının tasvibiyle umumi piyasa icaplarına göre tâyin olunur.)

Atıf İnan vazifeye başladığı zaman Ofisin Kuruluş Kanunu olan 3491 sayılı Kanunla haiz olduğu salâhiyetler ve bu kararlar tesbit olunan fiyat ve şartlarla yapmakta olduğu hububat satışlarından buğdaya ait olan kısmını durdurmuştur. Bu tarihlerde satışlar opsiyonlu olarak yapılmakta idi.

Muzaileyh vazifeye başladıktan sonra merhum Maliye Bakanı Halit Nazmi Keşmir'in döviz vaziyeti ve Ofisin malî durumu noktasından vâkı mütalâası ve Atıf İnan'ın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca 200 000 ton buğday ihracı muvafık görülmüş ve Bakan Atıf İnan bu miktarın ilk defa 100 bin tonunu Ofise bildirmiştir.

Bakan Atıf İnan'ın emriyle Ticaret Bakanlığı Müsteşarı Cahit Zamangil'in Başkanlığında Dış Ticaret Dairesi Reisi Mahmut Seyda ve Teşkilâtlandırma Umum Müdürü Faruk Sunter ve Toprak Mahsulleri Ofisi Umum Müdürü Hâmit Karay'dan teşekkül eden Komisyon vaziyeti inceliyerek 14 . X . 1946 tarihinde bir protokol hazırlayıp Bakana sunmuştur. Bu protokol Ba-

kan tarafından da 11 . XI . 1946 tarihinde tasvip edilmiştir.

Bu protokolda dış pazarlara ihraç olunacak hububatın cinsine göre miktarları ve fiyatları Toprak Mahsulleri Ofisinin müzekere ile yapacağı teklif üzerine Bakanlık Makamınca tesbit olunması kabul olunmuş ve diğer hükümleriyle de satış şartları o tarihte satışı mümkün görülen miktarlar ve ihraç fiyatları ve hangi cins dövizlerle ihraç olunabileceği ve tüccar aracılığı ile ihracat yapılabileceği ve komisyon miktarı ve satış miktarlarının ve umumi şartlarının birliklere bildirileceği hususları tesbit edilmiş bulunmaktadır. (Yetki ve tebliğler dosyası : Lef: 31).

Evvelce opsiyonlu olarak yapılmakta olan satışların birliklere yapılan 7 . 10 . 1946 tarihli tebliğ ile o tarihten itibaren ferm satış teklifi suretiyle yapılacağı tamim olunmuş ve bu tarihten sonra cereyan eden bütün satışlarda ferm teklif usul tatbik edilmiştir. (Yetki ve tebliğler dosyası Lef: 70).

Harice yapılan satışlarda aracı firmalara verilen komisyon vaziyetine gelince :

6 . VI . 1945 tarihinde Ticaret Bakanının mucibine iktiran eden müzekkere ile % 3 olarak tesbit olunan komisyon verme yetkisi 26 . IX . 1946 tarihinde Bakan Atıf İnan tarafından tasvip olunan müzekere ile % 2 ye indirilmiş ve salifüzzikir 14 . X . 1946 tarihli protokolün 5 nci maddesiyle bu husus tekrar ve teyit olunmuştur.

İngiliz Hükümetine yapılan satışın Bakanlar Kurulunda görüşülmesi sırasında yani 19 . XI . 1946 tarihine tekaddüm eden günlerde Atıf İnan'ın komisyonun büsbütün kaldırılması yolundaki mütalâası bu Kurulca tasvibe uğramış ve bundan sonra da Ofis tarafından hiçbir satışta komisyon verilmemiştir.

İncelenen satışlar :

Bunların muhtelif tarihlerde beş firmaya ait satışlar olduğu yukarıda arz olunmuş idi. Muka-vele tarihleri sırasıyla şunlardır:

Firmanın ismi	Mukavele tarihi	Cinsi	Mukaveleye göre miktarı
1. Wittoller	8 . 11 . 1946	Buğday	40 000
2. Suat Yurtkoru	21 . 11 . 1946	Arpa	5 000
3. İtiti	2 . 12 . 1946	Çavdar	20 000
4. Trak	24 . 12 . 1946	Buğday	20 000
5. Ekrem Burgaz	11 . 3 . 1947	Yulaf	5 000

I. - wittol'e yapılan satış

1. — *Alıcı, J. V. Wittol ve Türk Umum Ticaret Limitet Şirkettir.*

a) Wittol Şirketi İstanbul'da ihracat, it-halât, nakliyat sigorta, vapur acenteliği, muhte-lif şirketlerle iştirak, dâhili ticaret ve imâlât iş-leri yapan eşhamlı Limitet şirkettir.

b) Türk Umum Ticaret Limitet Şirketi; Wittol Şirketiyle bu şirkete dâhil diğer ortakla-rın kurdukları bir şirkettir ki, Wittol'un ihracat işleri branşı vazifesini görür.

2. — *Bu şirketlerin Ofisten alıp ihraç ettik-leri hububat:*

a) Türk Umum Ticaret Şirketi, Ofisten Temmuz 1946 tarihinde 5 300 ton çavdar ve Ey-lül, Ekim 1946 tarihlerinde 14 500 ton arpa alıp ihraç etmiştir.

b) Wittol Şirketi 8 . XI . 1946 tarihli muka-vele ile Ofisten 38 000 ton buğday almış ve İtal-ya'ya ihraç etmiştir.

Soruşturma, eski Ticaret Bakanı Atif İnan'ın Bakanlık ettiği zaman ve tahkiki mucip görülen bâzı noktalar bakımından Wittol şirketine vâkı son 40 000 ton buğday satışı hakkında yapılmıştır.

3. — *Wittol'e yapılan buğday satışının cere-yan tarzı :*

a) Wittol şirketi, 40 000 ton buğday alıp İtalya'ya ihraç etmek için, Şirketin vekâletini haiz olan Borsa tellalı Fehmi Çar vasıtasıyla Ofi-se 7 . XI . 1946 tarihinde resmî müracaatını yap-mıştır.

b) Satış mukavelesi Ofis ile Şirketin vekili Fehmi Çar arasında 8 . XI . 1946 tarihinde imza edilmiştir.

c) Borsa beyannamesi 19 . XI . 1946 tarih-inde İstanbul Borsasına tescil edilmiştir.

ç) Ofis, Wittol şirketine muhtelif tarihler-de 38 000 ton buğday teslim etmiştir. Ofis mu-kaveledeki salâhiyetine istinaden % 5 noksanı ile 38 000 ton vermiştir.

4. — *Wittol satışı sırasında Ofisin durumu :*

a) Satış usulündeki değişiklik :

Ofis 7 . X . 1946 tarihine kadar satışlarını opsiyon usulü ile yapmakta idi. Bu tarihte tan-zim ve İhraçatçı birliklerine tebliğ olunan sirkü-ler ile Ofis, ferm satış usulünü kabul etmiş bulu-nuyordu.

b) Satılacak buğday miktarı :

Ekim 1946 da yapılan Bakanlar Kurulu top-lantısında Ticaret ve Maliye Bakanlarının izah-ları üzerine 200 000 ton buğday satılabileceği hususunda mutabık kalınmıştır. Bunun üzerine Atif İnan, Ofis Genel Müdürü Hâmit Koray'a 100 000 ton buğday satışı için şifahi yetki ver-miştir.

5. — *Diğer talipler:*

a) Ferm satış usulüne geçme ve 200.000 ton buğday satışı kararından sonra Ofisle ya-pılan ilk büyük ve müspet müracaat Wittol'le-rin 40.000 ton buğday talebi olmuştur.

b) İngiliz'lerin Ofisten 125.000 ton buğday almak üzere yazılı kabulleri, Wittol'lere yapı-lan satış mukavelesinin tarihi olan 8 . XI . 1946 dan 4 gün sonra 12 . XI . 1946 da vâkı olmuştur. Bu satışa ait mukavele 19 . XI . 1946 tarihinde imza edilmiştir.

c) Wittol'lere 40.000 ton buğday satıldığı-na dair mukavelenin imzalanmasından bir gün sonra 9 . XI . 1946 da Trak Şirketi Ofisten 20.000 ton buğday talep etmiştir. Aynı gün daha üç firma Ofise müracaat etmiştir.

Bunlardan yalnız Trak Şirketine 20.000 ton buğday satılmış ve mukavelesi 24 . XII . 1946 da imzalanmıştır.

6. — *Tutanak dergisine geçen tahkikat raporuna göre; Wittol Şirketine yapılan 40.000 ton buğday satışında aşağıdaki noktalar dikkati çeker mahiyette görülmüştür:*

a) İngiliz Hükümetine yapılan satışla Wittol satışı müzakereleri birbirine karışmaktadır. İngiliz Hükümeti bidayette daha yüksek miktara tâlip iken yapılan pazarlık ve çekişmeler sonunda 125.000 tona razı edilmiştir. Wittol'e yapılan satıştan vazgeçilerek aldığı 40.000 ton buğdayın İngiliz'lere verilmesi halinde yapılan cemilekârlık pazarlıkla küçültülmemiş olurdu.

b) 40.000 ton buğday satışı için Wittol'ler 7 . XI . 1946 tarihinde müracaatla 8 . XI . 1946 da mukaveleyi imza etmişlerdir.

Dosyalarda Mevcut muhabere evrakına göre, Ofisin eski Genel Müdürü Hâmit Koray witol'lerin dostudur. Ve bu müesseseyi 100 000 ton buğday almaya sevk etmiştir. Hâmit Koray vazifesini suiistimal etmiştir.

c) wittol'lere 40 000 ton buğday satılmamış olsaydı tellâl Fehmi Çar'a % 5 ten 75 000 lira tellâliye verilmemiş ve Ofis bu parayı tasarruf etmiş olurdu.

e) Tellal Fehmi Çar Ofisten ve wittol'lerden ceman 247 803 lira komisyon almıştır. Bu paradan bir kısmını Fazıl isminde birine verdiği beyan etmiştir. Fehmi Çar'a yemin tevhîhi suretiyle ifadesi alındığı takdirde tahkikatın başka bir veçhe alması da mümkündür.

d) wittol satışının eski Başbakan Recep Peker'e aksettiği, Peker'in buğdayların wittol'lere verilmeyip İngilizlere satılmasını terviç ettiği, sonradan bu satışa 10 000 sterlinlik teminat alınmak şartıyla cevaz verdiği anlaşılmaktadır.

e) wittol'e yapılan satış esnasında Ofis henüz 1947 senesinin mahsulü hakkında sarîh bir fikir ve kanaate sahip değildir. Bu bakımdan 40 000 tona balığ olan wittol satışından da iktinap etmek Ofis için ihtiyatlı bir hareket olurdu.

f) wittol satışı icrasında Ofisin elinde yazılı yetki yoktu. Bu yetki İngiliz satışlarıyla

beraber 165 000 ton buğday için 11 . XI . 1946 da Bakandan alınmıştır.

g) Nezihe imzalı ve Fehmi Çar'ın evinde yapılan aramada mektup kime aitti, né için ve kime yazılmıştır?

Raporda; dikkate değer bulunan bu noktalardan eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'a taallûku görülen cihetler şu tarzda belirtilmiştir:

a) Ofisin o zamanki stok durumu,

b) İngiliz talebi muvacehesinde bu satışın nasıl terviç edildiğinin mumaileyh tarafından aydınlatılması lâzımdır.

7. — *Dikkate değer görülen bu noktaların Komisyonumuzun soruşturmasına göre incelenmesi :*

A) Atıf İnan'a ilgisi bakımından :

a) İngilizlerin Ofisle ilk temasları hububat fiyatlarını öğrenmek maksadiyle yazdıkları bir mektupla başlar. İngiliz Ticaret Müşaviri, 2 . X . 1946 tarihli bir mektupla hububat fiyatlarını sormuştur. Ofis bu mektuba 4 . X . 1946 tarihli mektupla cevap vermiş ve istenilen listeyi göndermiştir. Ofisin bu mektubuna 18 . X . 1946 da verdiği cevapta mumaileyh, fiyatlarda yapılması gereken tenzilât üzerinde durmuştur.

Hindistan'da kıtlık olması sebebiyle Türkiye'den buğday temini için gelen Sümmer - Well Smith eski Ziraat Bakanı Faik Kurdoğlu ile temas etmiş ve Kasım ayının ilk haftası içinde bu Bakan tarafından Ofise prezante edilmiştir. Bu tarihte 2 ilâ 9 Kasım arasında eski Ticaret Bakanı Atıf İnan, Ekonomi Bakanı Tahsin Bekir Balta ile beraber Bursa ve havalisinde tetkik gezintindedir. 9 Kasım günü Ankara'ya gelen Atıf İnan İngilizlerin hububat talebine muttali olunca, durumu Bakanlar Kuruluna götürerek muvafakat almış ve 125 000 ton buğday satılabileceği hususunda İngiliz mümessiline bilgi verilmiştir.

Atıf İnan Ankara'ya geldiği ve İngiliz satışına muttali olduğu tarihte Wittol satışı, evvelce verdiği 100 000 tonluk şifahî ihraç yetkisine istinaden Ofis Genel Müdürü tarafından yapılmış bulunuyordu.

Bu itibarla Atıf İnan'ın İngiliz talebi karşısında Wittol satışını terviç etmiş olmasından bahsedilemeyeceği anlaşılmaktadır. Ancak Wittollere yapılan satış karşısında İngiliz talebinin nasıl terviç edilmiş olduğundan bahsedilebilir.

b) Wittol satışı sırasında Ofisin stok durumu 307 507 ton idi. (Cetvel Lef : 8) Ekim ayında ferm satış usulüne geçildikten sonra, Bakanlar Kurulunda 200 000 ton buğday satılması uygun görüldüğü cihetle bu tarihten sonra ilk büyük parti olarak Wittollere 40 000 ton ve onu takiben İngilizlere 125 000 ton buğday satılmıştır. Bu 165 000 ton buğday satışı 200 000 ton buğday satışı yetkisine uygun ve Ofisin stok durumuna göre mümkündür.

B) Bu satış sebebiyle olaylar umumi raporda Ofis bakımından da incelenmiştir.

Soruşturma Atıf İnan hakkında olduğu cihetle Komisyonumuz bu sebeple bütün olayları incelemiş bulunmakla beraber bunları mumaileyhe sirayet bakımından mütalâa etmiştir.

Umumi raporda bu hususta şu noktalar ileri sürülmektedir:

a) Ofis İdarecileri, Wittol satışı sırasında İngiliz Hükümeti tekliflerinden haberdar idiler.

b) Wittol talebinin yapıldığı tarihi takiben derhal mukavele yapılmakta isticial gösterilmiş ve Wittoller dosyasında bulunan bu Firmanın İtalya'daki mümessiline yazılmış olan mektuplarda dikkati çeken sözler sarfedilmiştir.

c) Wittol satışı sebebiyle dellâl Fehmi Çar'a % 5 ten 75 000 lira dellâliye verilmiştir. Bu dellâliye verilmemiş olsaydı Ofis bu miktarı kazanmış olacaktı.

Bütün bu noktalar hakkında Ofis eski Genel Müdürü ile muavinleri ve diğer ilgili müdürler Komisyon huzurundaki ifadelerinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Ancak, bu hususlarda Bakan Atıf İnan'ın bir ilgisi görülmemiştir.

ç) Raporda adı geçen ve kim olduğu tesbit edilemediği bildirilen Fazıl Wittollerin Ofisten aldığı 40 000 ton buğdayın vapurlara doldurulması için Şirketle hususi anlaşma yapan ve Vahit Hürcan ismindeki diğer bir şahısla bu tahmil işini gören Fazıl Arzık'tır.

Gerek Fazıl Arzık, gerekse Vahit Hürcan tahmil işinden dolayı Wittol Şirketinden ücret almışlardır.

Fehmi Çar, Fazıl Arzık'ı Wittollere prezante ettiğini fakat aldığı komisyon ve dellâliyeden ona pay ayırıp vermediğini söylemiş ve Fazıl ile Vahit de bu ifadeyi tasdik etmişlerdir.

d) Wittol satışının eski Başbakan Peker'e

aksettiği ve onun bu satışı önce terviç etmediği yolundaki iddianın aslı bulunmadığı gerek Recep Peker gerekse Fehmi Çar ve Wittol mümessilleri tarafından ifade olunmuştur. Wittoller 6 . XI . 1946 tarihli mektuplarında, bundan bahsetmelerini Fahmi Çar'ın beyanına atfetmekte ve satışa ehemmiyet verdirmek için İtalya'daki mümessillerine böyle yazdıklarını beyan etmektedirler.

Fehmi Çar'da bu sözlerin aslı olmadığını söylemiştir.

Bu ifadelerin aksini gösteren hiç bir delil de mevcut değildir.

e) Wittollere yapılan 40 000 ton buğday satışı Ofis Genel Müdürü tarafından bir ihtiyatsızlık olarak yapıldığı yolundaki iddia üzerine o zamanki satışlara, başka tâlip bulunmamasına ve eldeki stoka nazaran kaçırılmaması gereken bir fırsat telâkki ettiğini Umum Müdür Komisyon huzurundaki ifadesinde söylemiş ise de bu cihette de Bakana sirayet eden bir taraf görülmemiştir.

f) Nezihe imzalı ve Türkiye B. M. M. Özel damgalı kâğıda yazılmış olan mektup hakkında Komisyonumuz tarafından İstanbul'a gönderilen 3 kişilik Niyabet Heyetinin yaptığı tahkikata göre Nezihe, İstanbul'da Parmakkapı'da terzilik yapan Nezihe İkar'dır. Mektup Borsa dellâh Fehmi Çar'a hitaben yazılmıştır. Mektupta tarih olmamakla beraber mektubun 1948 yılı Nisan veya Mayıs ayında yazıldığı tanıkların ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Bu itibarla, bu mektubun soruşturma mevzuu olan Wittol satışı ile bir alâkası görülmemiştir. Bu tarihte Atıf İnan esasen Bakanlıktan da çekilmiş bulunuyordu.

Soruşturma Atıf İnan hakkında olduğu cihetle Komisyonumuz dikkate değer görülen bu noktaları incelemiş olmakla beraber bunlar hakkında bir karara varmayı yetkisi dışında görmüştür.

Netice ve karar :

Yukarda arz ve izah olunan sebepler dolaşısıyla Wittol şirketine yapılan 40 000 ton buğday satışı işinde eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın cezalı veya akçalı sorumluluğunu gerektirir fiil ve harekette bulunduğunu gösteren hiçbir delil mevcut olmadığından mumaileyhin

bu işlemden dolayı sorumlu bulunmadığına oy birliğiyle karar verildi.

II - Suad Yurtkoru'ya yapılan satış

1. — Şirketin mahiyeti :

Bu firma (Suad Yurtkoru ve Ali Naci Alniak) dan müteşekkil ve İzmir'de müesses bir Kollektif Şirkettir.

Suad Yurtkoru, eski Afyon Milletvekilidir. Son zamanlarda ticarete başlamıştır.

Ali Naci Alniak, eskiden beri ticaretle meşğuldür.

Şirket, her nevi ithalât, ihracat ticareti ve dahilî her türlü ticaret komisyonculuk ve tahhüt işleri yapmak üzere teşekkül etmiştir.

Şirket 8 . X . 1946 - 8 . X . 1949 süresi için muteber bulunan ve kuru üzüm, kuru incir, hububat ve bakliyat ihracına mezuniyet veren 2471 sayılı ihracat ruhsatnamesini haizdir.

Şirketin 1946 ve 1947 yıllarındaki ticari faaliyetleri iki gurubda toplanır.

A) Toprak Ofisle yaptığı muameleler.

B) İncir ve üzüm alım, satım ve komisyonları.

(Bu gurup soruşturma ile ilgili değildir.)

2. — Toprak Ofisle yaptığı muameleler :

A) Bu şirket 23 . IX . 1946 da Ofis Umum Müdürlüğüne yazdığı bir mektupla işe başlamıştır. Sondaj mahiyetinde olan bu mektupta 24 Haziran tarihli sirkülerde değişiklik olup olmadığı sorulmuş, ihraç edilmek üzere 50 000 ton buğday istenmiştir. Ofis Umum Müdürlüğü buna verdiği 28 . IX . 1946 tarihli cevapta sirkülerde değişiklik yapılmadığını fakat şimdilik buğday satılmıyacağını bildirmiştir.

B) Şirket ikinci teşebbüsünü 10 . X . 1946 da Ofise yapmıştır. Bu teklifte Belçika'ya ihraç kaydiyle 5 000 ton beyaz Anadolu arpası istenmiş Umum Müdür Hâmit Koray'ın, Suad Yurtkoru'yu Ankara'ya davet etmesi üzerine Ankara'da hazırlanan ve Ofis adına Umum Müdürle muavini tarafından imzalanıp İzmir Şubesine yollanan mukavele acele işleri dolayısıyla avdet mecburiyetinde kalan Suat Yurtkoru'ya İzmir'de imza ettirilmiştir. Bu suretle Ofisten

alınıp İ. M. Barmaimon Firmasının tavassutu ile Belçika'ya ihraç edilen 5 000 tonluk arpa Şirketin 1947 senesi hesabatına geçmiştir.

C) Şirket bundan başka Ofisten 200 ton yanık arpa almıştır. Bu yanık arpalar o zaman gazetelerde ilân olunan sirküler mucibince peşin para ile olduğundan bunun için ayrıca mukavele yapılmamıştır. (Bu mevzu da soruşturma ile ilgili görülmemiştir.)

Ç) Şirket 16 . XII . 1946 da ferm olarak 5 000 ton çevdar talebinde bulunmuş ise de, Ofisten menfi cevap almış ve bu satış yapılmamıştır.

3. — Belçika'ya ihraç edilen arpa işi :

Bu mevzulardan soruşturma ile ilgili görülen cihet Belçika'ya ihraç edilen 5 000 ton arpadır.

İzmir'de ihracat komisyonculuğu yapan İ. M. Barmaimon Firması, Anvers ajanından aldığı bir teklif üzerine Suat Yurtkoru ile temasa geçerek beşbin ton beyaz Anadolu arpası temin edip etmiyeceğini istimzac etmiştir. Suat Yurtkoru 10 . X . 1946 da Ofise yaptığı müracaatın is'af edileceğini mülâhaza ederek müspet cevap vermiştir. Barmaimon bu cevaba itimat ederek 28 . X . 1946 da ajanına telgraf çekmek suretiyle akreditif açılmasını bildirmiştir. 14 . X . 1946 da Barmaimon lehine açılan akreditif üzerine Suat Yurtkoru Ankara'ya yaptığı seyahatlerle 21 . XI . 1946 tarihli mukavelenameyi akdetmiş ve üç partide teslim aldığı 5 000 ton arpayı Barmaimon Firmasının tavassutu ile ihraç etmiştir.

Netice şudur :

Yapılan mukavele gereğince arpalar teslim olunmuş ve Ofis tarafından Suat Yurtkoru ve Ali Naci Alniak Kollektif Şirketine % 2 komisyon verilmiştir.

4. — Tutanak dergisine geçen umumi raporda yazıldığına göre bu satışa şayanı dikkat ve mucibi tahkik olarak gösterilen hususlar :

A) Firmanın Ofis usulüne göre teklif yapmaması,

B) İhraç yetkisinin iptalinden bu satışın istisna edilmesi;

C) Arpa ihracatının durdurulması ve birliklere tebliğ edilmesine rağmen bu satışın yapılması;

C) Bu tarihte vâkı diğer tekliflerin reddedilmesi;

D) Şirketin ihracatçı firma olmayışı ve aldığı arpaları başkasına devretmesi.

İşaret olunan bu hususlardan sonra netice olarak ; Suat Yurtkoru'nun Milletvekili olduğu zamanlar Ofis Raportörü olmasının ve Bakan Atif İnan'ın eskiden beri arkadaşı bulunmasının bu satışa müessir olduğu mânası çıkarılmaktadır.

5. — *Calibi dikkat görülen yukarıda yazılı noktalar üzerindeki soruşturma sonuçları aşağıda izah olunmuştur :*

A) Firmanın yazılı müracaatı olduğunda Suat Yurtkoru ve Umum Müdür Hamit Koray ısrar etmekte ve Suat Yurtkoru bu husustaki yazılı müracaatına ait mektubun kopyesini de Komisyonumuza ibraz etmiş bulunmaktadır.

Bununla beraber Ofis mevzuatına göre bu gibi satışlarda firmaların mutlak surette yazılı müracaatta bulunmaları mecburiyetini koyan her hangi bir hüküm de yoktur.

B) Altı firmaya yapılan arpa satışından geriye kalan ihraç yetkisinin iptaline ait 12 . XI . 1946 tarihli müzakere Umum Müdüre geldiği vakit mumaileyhin ilgili servise listeye ithal edilmiyen bu satışa hatırlı olarak müzakereyi bu yolda tashih ettiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar işbu satışın yazılı mukavelesi müzakere tarihinden sonra ise de Umum Müdürün firma ile daha evvel vâkı şifahi mutabakatını hatırlı olarak müzakereye ithal ettirdiğini mumaileyh ifade etmiş diğer müdürler de bunu teyit etmektedir.

C) Arpa ihracatının durdurulmasına ve birliklere tebliğ edilmesine rağmen bu satışın yapılması keyfiyeti yukarıda açıklandığı gibi firma ile mukaddem anlaşmanın mevcudiyeti ile izah olunmaktadır.

Ç) Diğer tekliflerin reddedilmesi ciheti de arpa ihracatının durdurulmasına karar verilmiş ve birliklere tebliğ edilmiş bulunmasından ileri geldiği anlaşılmaktadır.

D) Şirketin ihracatçı ruhsatnamesi vardır. Arpaları başka firmaya devretmesi veya onun vasıtasıyla ihraç etmesi keyfiyeti Ofisi alâkadar eden bir mevzu olarak mütalâa olunmaktadır. Bununla beraber Ofis dosyalarında bütün ihraç muamelâtının Suat Yurtkoru namına yapıldığı görülmüştür.

Dikkati calip olarak gösterilen hususlar hakkında soruşturmamızdan elde ettiğimiz sonuçları bu suretle arz ettikten sonra eski Bakan Atif İnan'ın bu firmaya yapılan satış dolayısıyla muameleye resmî veya hususi şekildeki temas derecesini tahlil etmek gerekmektedir.

Atif İnan, şirketi temsil eden Suat Yurtkoru'nun eskiden beri arkadaşındır. Suat Yurtkoru 7 nci devrede Afyon Milletvekilliğini yapmıştır. 1946 seçimlerinden sonra Ticaret hayatına atılmış ve Ali Naci Almak isimindeki bir tüccarla kollektif şirket kurarak çalışmaya başlamıştır.

Diğer satışlarda olduğu gibi ihracat imkânları göz önüne alınarak Ofis tarafından Bakan'a yapılan teklif üzerine altı firmaya ait satış meyanında bu satış da 12 . XI . 1946 tarihli müzekkereye ithal olunmuş ve bu müzekkere 16 . XI . 1946 tarihinde Bakan tarafından tasvip edilmiş ve bu satışta Bakan'la ilgili başkaca bir muamelenin cereyan etmediği neticesine varılmıştır.

Bakan Atif İnan'ın arkadaşlığından istifade ederek Suat Yurtkoru'nun Ofisi bu satışa yapmaya mecbur kıldığına ve Bakan Atif İnan'ın da Suat Yurtkoru'ya bu satışın yapılması yolunda Ofise re'sen emir verdiği ve tavsiye veya telkinde bulunduğu dair hiçbir gına delil mevcut bulunmamaktadır.

Atif İnan'ın bu satışa ait akdi tasvip etmesinde kanuna ve usule aykırı bir cihet de görülmemiştir.

Netice ve karar :

Yukarıda arz ve izah olunan sebepler dolayısıyla Suat Yurtkoru ve Ali Naci Almak Firmasına yapılan 5.000 ton arpa satışında eski Ticaret Bakan'ı Atif İnan'ın cezai veya akçalı sorumluluğunu gerektirir fiil ve harekette bulunduğunu gösterir hiçbir delil mevcut olmadığından, mumaileyhin bu işlemde dolayı sorumlu bulunmadığına oy birliğiyle karar verildi.

III - İtiti Firmasına yapılan satış

1. — *Şirketin bünyesi :*

(İzmir Tütsü ile Temizlenmiş İncir Türk Anonim Şirketi) nin kısaltılmış adı (İtiti) dir.

Bu şirket 1934 senesinde İzmir'de kurulmuştur. Kuruluş sermayesi 200 000 lira olup 10 000 hisseye münkasıdır. En büyük hissesi İzmir tüccarlarından Jiro ailesine aittir.

2. — *Toprak Ofisle yaptığı muameleler :*

İtiti Firması Ofisten, 2 . XII . 1946 tarihli mukavele ile 20 000 ton çavdar 18 . IV . 1947 tarihli mukavele ile de 5 000 ton arpayı ihraç şartıyla satın almıştır. Bunlardan çavdara mütaallik satış müfettişlerce tetkika değer görülmüş ve Komisyonumuz da bu kısım üzerinde soruşturma yapmıştır.

İtiti Firması mümesili, 24 . XI . 1946 tarihli teli ile 20 000 ton çavdarı Fermo sattığını bildirmiş ve % 2 komisyon istemiştir. Ofis 25 . XI . 1946 tarihinde verdiği cevapta komisyonsuz olarak satışın kabul edildiğini bildirmiş ve firmayı mukavele yapmaya çağırmıştır. Mukavele 2 . XII . 1946 tarihinde imzalanmıştır.

Ofis 28 . II . 1947 tarihinde borsa satış beyannamesindeki müsaadeden istifade ederek % 5 hesabıyla bin ton noksan teslimat yapacağını firmaya bildirmiştir. Bu suretle 19 000 tona inen çavdar bağlantısı, 16 . II . 1947 tarihinden 26 . IV . 1947 tarihine kadar muhtelif tarihlerde yapılan teslimatla yerine getirilmiş bulunmaktadır.

3. — *Tutanak Dergisine geçen umumi raporda bu satış dolayısıyla nazarı dikkati celbettığı beyan olunan hususlar şunlardır :*

A) Satış; Ofis çavdar ihraçına nihayet verdikten sonra yapılmıştır.

Filhakika Ofisin ihracatçı birliklerine gönderdiği 16 . XI . 1946 tarihli sirkülerde buğday ve çavdar satışlarına şimdilik nihayet verildiği bildirilmiştir. Hal böyle iken İtiti Firmasının 24 . XI . 1946 tarihli çavdar talebi kabul edilmiştir.

B. Satış tarihinde Ofisin Çavdar yetkisi yoktu. Satıştan sonra ancak 6 . XII . 1946 tarihli yazı ile bu satış için diğerleri meyanında yetki istenmiş ve 20 . I . 1947 tarihinde Bakanlıktan yetki alınmıştır. Bu da hâdisenin daha evvel Bakan'a intikal ettirildiğini ve kendisiyle bu bahiste mutabık kaldığını göstermektedir.

C) Bu satışın yapıldığı tarihte ondan son-

ra ki sene mahsulü vaziyetinin ne olacağı malûm değildir. Çavdar memleketimizde ekmek-ilk olarak kullanılan başlıca maddelerden biridir. Bu bakımdan sözü geçen satışın yapılması lâzımgelirdi.

(C) Bu satış mevzuunda nazarı dikkati celbeden bir nokta da İzmir Milletvekili Münir Birsel ile yeğeni Macit Birsel'in şirketin kurucu ve ortakları arasında bulunuşudur.

4. — *Yukarıda belirtilen bu noktaları ayrıca tetkik ve tâtik eden komisyonumuz aşağıdaki sonuçlara varmıştır:*

A) Filhakika bu firmaya yapılan çavdar satışının, Ofisin çavdar ihraçına (Şimdilik) kaydıyla nihayet verdiğini ihracatçı birliklerine tebliğ etmesinden kısa bir müddet sonra olduğu anlaşılmakta ise de; satışın durdurulmasına âmîl olan İngiliz İşe Nezaretine muhasses çavdar miktarının bu Hükümet tarafından tamamen istenmiyerek daha az bir miktarla iktifa olunması sebebiyle Ofisin kendisinde çavdar satışı imkânını görmesi ve o tarihlere rastlayan ve Ofis şartlarına uygun bulunan taleplerin kabul edilmiş olmasından ileri geldiği anlaşılmıştır. Bu suretle İtiti Firması ile birlikte diğer üç firmaya da (Hakkı Veral, Leon Faracı ve Trak muhtelif miktarlarda ve aşağı yukarı aynı tarihlerde yani tamimden sonra çavdar satışı yapılmış bulunmaktadır.

Toprak Ofisin umumi yetkileri içerisinde yapılan bu işlemde Bakan Atıf İnan'ın İtiti Firmasına çavdar verilmesi hakkında her hangi hususi bir emri veya tavsiye veya telkini olduğu yolunda hiçbir delil mevcut değildir.

B) Dosyada mevcut belgelere göre; Ofisin gerek bu İtiti Firmasına ve gerekse diğer üç firmaya birinci bentte izah olunan durum sebebiyle çavdar satışı yapılması hususunda Bakan'dan evvele şifahi tasvip alındığı ve daha sonra da keyfiyetin 6 . XII . 1946 tarihli yazı ile teyidi istendiği ve Bakanlığın 20 . I . 1947 tarihli cevap yazısıyla bu hususun teyit olduğu anlaşılmaktadır. (Yetkiler dosyası lef 37, 38)

Bütün satışların teferruatıyla meşgul olmasına maddeten imkân tasavvur edilemeyecek olan bir Bakanın umumi şekildeki şifahi tasvibini daha sonra yazı ile teyit etmesinde mev-

zuata aykırı bir cihet bulunduğunu iddia ve kabul etmeye imkân yoktur.

C) Ofisin gerek İtiti ve gerekse diğer üç firmaya bu tarihlerde yaptığı çavdar satışlarının İngiliz'lerin satın aldıkları miktardan sonra kalan stok vaziyetine ve muhtemel mubayalara göre ayarlandığı anlaşılmaktadır. Filhalka çavdar memleketimizde ekmeçlik olarak kullanılan başlıca maddelerden biri ise de bunun ekmeç paçalina karıştırılabilen miktarının mahdut oluşu karşısında stok ve mubayaa durumu pek de endişe verici görülmemiştir. O tarihlerde gerek İngiliz'lere ve gerekse diğer firmalara yapılan bütün ihracat satışlarından sonra Ofisin elinde 1947 yılbaşı stoklarına nazaran daha 11 049 ton çavdar kalmaktadır. Ayrıca 1947 yılının Ocak - Haziran aylarında ceman 15 009 ton çavdar mubayaa edilmiş ve bu suretle 1947 mahsul yılına dahilî satışlar yapıldıktan ve bütün ihraç malları teslim edildikten sonra 18 705 ton çavdarla girilmiş bulunmaktadır. 1947 mahsul yılında da 56 470 ton satın alınmıştır. Bu katî rakamlar muvacehesinde Komisyonumuz; esasen takdire taallük eden bu mevzu üzerinde daha fazla durmaya lüzum görmemiştir.

Ç) Raporun bu kısma taallük eden ve 4 neü dikkati çeken nokta olarak gösterilen (İzmir Milletvekili Münir Birsell ile yeğeni Macit Birsell'in Şirketin kurucu ve ortakları arasında bulunuşu) eiheti üzerinde de Komisyonumuz gerekli incelemeyi yapmış ve şu neticeye vâsil olmuştur :

Mumaileyh İzmir'de evvelce avukatlık yaptığı sıralarda bu şirketin avukatı ve Hukuk Müşaviri bulunmakta idi. Bu keyfiyeti mesleğinin tabii bir icabı olarak mütalâa etmekte zaruret vardır. Birçok büyük ticarethane ve şirketler Hukuk Müşavir ve avukatlarını idare meclisinde ve Şirket Umumi Heyetinde bir âza olarak bulundurmakta bu meclislerin itti-haz edecekleri kararların kanuna mutabakatini temin bakımından fayda görürler.

Anonim Şirket İdare Meclisi Âzalığı 3499 sayılı Avukatlık Kanununun 4 neü maddesi hükmünce avukatlık vazifesi ile birleşebilen bir iştir.

Ticaret Kanunu hükümlerine göre; İdare Meclisi âzalarının şirket hissedarı olması lâzımgelir. Bu bakımdan kendisine; bu âzalık sıfatını haiz

olmasını teminen bir miktar hisse ayrılır. Bu maksatla Münir Birsell'e vaktiyle ayrılmış olan hisse 10 000 hissede 400 adettir. Münir Birsell Milletvekili olduktan sonra fiilen terkettiğı ve meşgul olmadığı bütün işleri gibi bu şirketteki vazifesinden de ayrılmıştır. Şirket daha sonraları hukuki işlerini halen İzmir'de avukatlık yapmakta olan Macit Birsell'e gördürmeye başlamış ve 10 000 hissede 100 hisse bu zat namına ayırarak kendisini aynı maksatla İdare Meclisine almıştır. Gerek Münir Birsell'in ve gerekse Macit Birsell'in bu şirkette hissedar olmalarının mahiyeti budur. Ve birçok büyük şirketlerde bunun emsali mevcuttur. Sermayesinin büyük bir kısmının Jiro ailesine ait olduğu tesbit olunan bu şirketin harice yaptığı hububat satışları sebebiyle Münir Birsell'in Baakan Atıf İnan nezdinde her hangi bir teşebbüste, telkinde ve ricada bulunduğu hiçbir şekilde en ufak bir emare ile dahi tesbit olunmamıştır.

Yapılmış olan birçok incelemelerden ve alınmış olan ifadelerden sonra Komisyonumuzda hâsıl olan kanaat; bunun için mahiyeti iyice araştırılmadan ileri sürülmüş bir şüpheye başka birşey olmadığı merkezindedir. Bir Milletvekilinin vaktiyle izah olunan sebeplerle bir Şirket İdare Meclisi Âzalığında ve Hukuk Müşavirliğinde bulunmuş olması bu şirketin sonradan yaptığı muamelelerde her hangi bir şüphe tevlidine imkân vermez. Ve bu durum o Milletvekilinin bu şirket işlerini gördürmek için Bakanlara tesir ettiğine de delâlet etmez. Bu keyfiyeti kanaat verici delillerle tesbit ve izah etmek lâzımgelir. Bizzat Maliye Teftiş Kurulu Başkanı Komisyon huzurundaki ifadesinde; böyle bir delile tesadüf etmediklerini sarahaten beyan etmiştir.

(28 . IV . 1949 tarihli ve 24 neü Komisyon tutanak dergisi sahife 37)

Netice ve Karar :

İtiti Firmasına yapılan 20 000 ton çavdar satışında o zamanki Bakan Atıf İnan'a sirayet eden en küçük bir noktaya dahi Komisyonumuz rastlıyamamıştır.

Bu itibarla;

Yukarda arz ve izah olunan sebepler dolayısıyla İtiti Firmasına yapılan 20 000 ton çavdar satışı işinde eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın ezalı veya akçalı sorumluluğunu gerektirir fiil ve

harekette bulunduğunu gösteren hiçbir delil mevcut olmadığından mumaileyhin bu işlemde dolaşımı surumlu bulunmadığına oybirliğiyle karar verildi.

IV - Trak Şirketine yapılan satış

1. — Şirketin mahiyeti ve bünyesi :

«Trak Ticaret Türk Anonim Şirketi» unvanı ticarisini taşıyan bu Şirket 400 adet hisse senedi halinde 100 000 lira ile kurulmuştur. Sonradan sermaye miktarı çoğaltılmış ve ortaklar arasında bazı değişiklikler olmuştur. Ortaklardan Bekir Kara, Şirkette en çok hisseye sahip olup Şirketin İdare Meclisi Reisi ve Murahhas âzasıdır. Ve Şirket adına münferiden imza salâhiyetini haizdir.

2. — Toprak Ofisle yaptığı muameleler :

Bu Şirketin Ofisle yaptığı muamelelerden umumi raporda 20 000 ton buğday satışı üzerinde durulmuş ve bu kısımda görülen noksanlar izah edilmiş Komisyonumuzca da yapılan soruşturma ile bu satış mevzuuna taallük eden bütün hususlar etraflı bir şekilde incelenmiştir.

3. — Satış safahatı :

Trak Şirketi, 9.XI.1946 tarihinde Ofis Umum Müdürlüğüne çektiği bir yıldırım telgrafı ile 20 000 ton buğdayı İtalya'ya fermo olarak sattık mukavele için geliyoruz diye müracaatta bulunmuştur. Ofis bu talebi harice satılacak buğdayları olmadığından bahsile reddetmiştir.

İtalya'da Roma Şehrindeki Federemassi Te-sekkülü Toprak Mahsulleri Ofisine çektiği 14.XI.1946 tarihli bir tel ile, diğer firmalarla birlikte bu firmadan da 20 000 ton buğday satın aldıklarını ve bütün bu buğdayların hazır olup olmadığını sormuştur.

Ofis tarafından buna verilen cevapta (Bu miktarın satışı aynı kıymetteki buğday tutarı olan Sterling ile pamuklu mensucat mübadele edilmek şartıyla olması teklif edildiğinden bu teklifin kabulü halinde bu satış için mutabık olduklarını) bildirilmiştir.

Federemassi mütaakıp tel yazılarında; bu firma için akreditif açtıklarını ve pamuklu men-

sucatu ile ilgili teklifin nazara alınması hususunda elden geleni yapacaklarını bildirmiş ve Ofisin buna cevaben gönderdiği (Harice ihraç edilen buğday olmadığı ve pamuklu mensucatin miktarı, fiyatı ve teslim müddeti katî olarak bildirildiği takdirde buğday verilmesi ihtimalinin araştırılacağı) tel yazı üzerine Ofis ile Federemassi arasında pamuklu mevzuu üzerinde uzun muhaberele rcereyan etmiştir.

Evvelce vâkı olan isteği reddedilmiş olan bu Firmaya bir müddet sonra 20 000 ton buğday satılması kabul olunmuştur. Bu satış akdi için tanzim olunan mukavele 24.XII.1946 tarihinde Ofis ile Şirket mümessili Bekir Kara tarafından imzalanmıştır.

Trak Şirketinin Ofisten buğday talep tarihi ile mukavele tarihi arasında yerli ve yabancı daha 19 firma buğday talep etmiştir. Bunların hepsinin taleplerini Ofis reddetmiştir. Ancak bunlardan 11'inin müracaatı katî talep mahiyetinde olmayıp izahat istemekten ibarettir. Biri de opsiyonlu satış istemektedir ki, Ofis o günlerde bu usulü kaldırarak ferm satış esasını vazetmiştir.

Geri kalan 7 firmanın talepleri muhtelif miktarlar için ve ferm olarak yapılmıştır.

Trak Şirketi ile yapıldığı yukarıda arzolunan 24.XII.1946 tarihli mukavenemenin hükümleri (17 nci maddesi müstesna) Ofis tarafından yapılagelmekte bulunan tip mukavenemelerdeki hükümlerin aynıdır.

Mukavenemenin 17 nci maddesi diğer satışlarda mevcut olmayan bu satışa munhasır hususi bir hükmü taşımaktadır.

Bu itibarla bu madde hükmünü buraya ay-nen alıyoruz :

Madde 17. — (İhraç edilecek olan buğdaylar mukabilinde, muadili kıymette serbest döviz tediyesine müstenit pamuklu mensucatı «Tercihan basma ve kaput bezi» Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesince uygun görülecek fiyatlarla Türkiye'ye ithal etmeyi Trak Ticaret Türk Anonim Şirketi kabul ve taahhüt eder.

Trak Şirketi buğday bedeline tekabül eden miktarda manifaturanın İtalyan Mensucat Sanayicileri veya Firmalarınınca memleketimize satılmasını temin ve Ticaret ve Ekonomi Bakanlarınca müştereken tesbit edilecek müessese de bunları memlekete ithal eder.

Buğday bedeli tutarı kadar manifaturanın Trak Şirketinece memleketimize sattırılması ve sağlanamadığı takdirde Şirketçe temin edilemeyen manifatura tutarına tekabül eden buğdayın beher tonu için Şirket Toprak Mahsulleri Ofisine bir Sterlin tazminat vermeyi peşinen kabul ve taahhüt eder.

Trak Şirketi alacağı uygun fiyatlı manifatura opsiyonlarını Toprak Mahsulleri Ofisine yazı ile bildirdiği tarihten itibaren opsiyonlar beş gün içinde cevaplanmadığı takdirde, cevapsız kalan opsiyona ait miktar için şirketin taahhüdü hükümsüz kalır).

Mukavele hükümlerinde yazılı salâhiyetine istinaden satışı kabul edilen 20 000 ton buğdayın Ofis 1 000 ton noksaniyle muhtelif tarihlerde teslim etmiş ve şirket tarafından ihraç olunmuştur. Bu satış dolayısıyla şirkete bir gûna komüsyon verilmemiştir.

Pamuklu mensucat ithali mevzuu üzerinde Trak Şirketi ile Ofis, Ofis ve Ticaret Bakanlığı ve Sümerbank arasında birçok muhabere cereyan etmiş ve neticede bu mukavele hükümlerinde yazılı olduğu şekilde memlekete pamuklu ithal olunamamıştır. Bu yüzden Ofis mukaveleye dayanarak şirketten ton başına bir sterlin hesabıyla 19 000 sterlin cezai şart istemiş ve arada ihtilâf tahaddüs ettiğiinden Ofisin şirket aleyhine vâkı müracaatı üzerine keyfiyet Ticaret Mahkemesinde derdesti rüyet bir dâvaya mevzu olmuştur. Bu dâva henüz katî şekilde sonuçlanmamıştır.

4. — *Meclis Tutanak Dergisine geçen umumî aporda bu satış dolayısıyla netice olarak yazılan mütalâada şu cihetler vardır :*

A) Trak Şirketinin buğday talebi bidayette Ofis imkânsızlığı bakımından reddedildiği halde bilâhara satış yapılmıştır.

B) Bu satış işinde Trak Şirketi, buğday talebinde bulunan diğer firmalara tercih edilmiştir.

C) Satışı eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın idare ettiği, Trak Şirketi Mümessili ile müteaddit müzakere ve görüşmeler yaptıktan sonra satışa karar verdiği ve manifatura ithali mukabilinde satışın yapılması için Umum Müdür Hâmit Koray'a şifahi emir verdiği anlaşılmıştır.

Ç) Hâmit Koray'ın bu satışı kanaati hilâfında yaptığı görülmüştür.

D) Mahza ihraç imkânlarından bahsetmek için Ofisin Bakandan yetki almaması ve satışın yetki dışında yapılması dikkati çeken bir noktadır.

E) Trak mukavelesinin imzası sırasında Ofisin elinde kâfi stok mevcut değildir.

F) Satılan buğday mukabilinde Trak Şirketine yükletilen manifatura ithali mecburiyetine dair olan maddenin, kasten iyi formüle edilmemesi yüzünden mukavelelenin zayıflatıldığı bu madde tatbikatında yapılan hatalar sebebiye cezai şartın tahakkukunun tehlikeli hale sokulduğu görülmüştür.

Son mütalâa olarak da; bu satışın eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın emir ve tensibiyle yapıldığının açıkça görüldüğü ve eski Başbakan Recep Peker'in de vakıa ile ilgilendiğinin anlaşıldığı yazılmış bulunmaktadır.

5. — *Komisyonumuzda yapılan soruşturma sonunda tahassül eden vaziyet şudur :*

A) Trak Şirketi talebinin Ofis tarafından reddedilmiş olmasına rağmen sonradan satış kabul edilerek mukavele yapıldığı vakıa olaark tesbit olunmuştur. Bu Şirket mümessili Bekir Kara'nın Ofisin 7 . X . 1946 tarihli tamimindeki şekle uygun olarak ferm satış yapması ve İstanbul'da mezunen bulunan Hâmit Koray'ın te-sadüfünde bu mevzuu açması üzerine mumai-leyhin kendisini Ankara'da görüşmeye davet etmesini bir vait telâkki ederek Ofisle mukavele yapmadan akreditif açtırmış olması neticesinde büyük zarara uğrıyacağından bahisle mütemadiyen sızlanması ve şikâyette bulunması ile bu işin ilk safhası başlamıştır. Ofisten mütemadiyen ret cevabı almakta olan Bekir Kara, nihayet Atıf İnan'a müracaatla şikâyette bulunmuş ve bu şikâyetini eskiden beri tanıdığı Başbakan Recep Peker'e de yapmıştır.

Başbakan bu şikâyeti sadece Bakan Atıf İnan'a intikal ettirmekle iktifa etmiş; her hangi bir telkin ve tesirde bulunmamıştır.

Katî satış ve akreditif açılması sebebiyle büyük zararlara uğrıyacağından bahisle firma mümessilinin yaptığı bu şikâyetler üzerine Bakan o tarihlerde Wittol'lere yapılan 40 000, İngiliz Hükümetine yapılan 125 000 ton satışın sonra

daha unumi yetkiden 35 000 ton bakıye bulunduğunu görerek esas itibariyle bu satışın icrasında mahzur görmemiştir.

O tarihlerde memleketin pamuklu mensucat ihtiyacının şiddetli tazyiki da bu satışa âmil olan sebeplerin başında gelmektedir. O zamanki Ekonomi Bakanı Tahsin Bekir Balta ile vâkı istişare ve mutabakat sonunda mütemadiyen talebini tekrar ederek müracaatta bulunmakta olan Firma mümesiline manifatura ithali şartı teklif olunmuş ve kabulü dolayısıyla 17 nei madde tesbit edilecek 20 000 ton buğday satışı yapılmıştır. İtalyan Elçiliğinin bu husustaki müracaatlarını da arada zikretmek lâzımdır.

Binaenaleyh; bidayette Ofis tarafından reddedilen talebin sonradan kabul edilmesinin sebepleri bu şekilde izah olunabilir. Ofisin imkânsızlık bakımından reddettiği yolundaki iddiada (imkânsızlık) kaydı o tarihlerdeki stok ve yetki durumuna göre kabule şayan görülmemiş ve reddin daha ziyade diğer büyük satışlar dolayısıyla her hangi bir ihtiyat telâkkisini müstenit bulunduğu neticesine varılmıştır.

B) Bu satışta Trak Şirketinin diğer buğday talebinde bulunan firmalara tercih edilmesinin başlıca âmilleri yukarıda arz olunmuştur. Ayrıca tesbit olduğuna göre; Trak Şirketinin müracaat tarihi sırasında talepte bulunan Firmalardan hiç birisinin bu şirket gibi akreditif açtırmamış olması ve bununla beraber manifatura ithali şartının bilhassa büyük miktarda talepte bulunan Jak Ninyo Firması tarafından kabul edilmiş olmasıyla izah olunmuş ve bu izah Komisyonca kâfi görülmüştür.

C) Firmanın mütaaddit müracaatlarından sonra Bakan satışı idare değil yukarıda arzettiğimiz gibi manifatura ithali şartları ile yapılmasına muvafakat etmiş ve Umum Müdüre bu hususta şifahen emir vermiş bulunmaktadır.

Ç) Hâmit Koray'ın bu satışı kanaati hilâfına yapmış olduğu yolundaki iddia Komisyonumuzu ilgilendiren bir konu olarak görülmemiştir. Esasen bu iddiayı teyit eden bir delil de yoktur. Hâmit Koray manifatura ihtiyacı karşısında bu satışı terviç ettiğini ifade etmiştir. Ofisin diğer müdürlerinin bu mukaveleyi imzalamak için o gün kasten daireye gelmedikleri yolunda rapordaki iddianın aksini bizzat bu müdürler Komisyon huzurunda ifade etmişlerdir.

D) Bu mevzuda Ofisin Bakandan yetki al-

mamasının ve satışın yetki dışında yapılmasının dikkati çeken bir nokta olarak gösterilmesi yolundaki izahlarımızdan sonra münakaşaya değer görülmemiştir.

E) Trak mukavelesinin imzası sırasında yani 24 . XII . 1946 tarihinde Ofisin elinde bütün taahhüt ve miktar bakıyeleri çıktıktan sonra serbest stok olarak daha 159 000 ton buğday olduğu dosyalardaki vesikalarda ve cetvellerde görülmüş bulunmaktadır. Bu katı rakamlar muvacehesinde kâfi stoktan ne kastolunduğu ve bu miktarın neden kâfi görülmediği anlaşıl原因amıştır. Sonradan hâsil olan buğday darlığı sebeplerinin başka tesirlere mâtuf bulunduğu ve takdire taallük eden bu hususun soruşturma ile ilgili olmadığı sanucuna varılmıştır.

F) Satılan buğday mukabilinde Trak şirketine yükletilen ve manifatura ithali meeburiyetine taallük eden madde hükmü bu mukavelenin tanzimine âmil olan sebeplerin başında gelmektedir. Bunun kasten iyi formüle edilmediği yolundaki iddia hakkında Komisyonumuz hiçbir delile raslamamıştır. Bundan başka, bu mevzu üzerinde firmanın mütaaddit müracaatlara ve Sümerbank'la Ofisin yazışmaları vardır. Bununla beraber, mevzu halen mahkemeye intikal etmiş bulunmaktadır. Bu itibarla 17 nei madde hükmünün burada tahlil ve münakaşasından içtinap olunmuştur. Bakan Atif İnan'ın teknik teferruata ait olan bu husus hakkında ilgisi olmayacağı tabiidir.

Netice ve Karar :

Yukarıda arz ve izah olunan sebepler dolayısıyla Trak Şirketine yapılan 20 000 ton buğday satışı işinde eski Ticaret Bakanı Atif İnan'ın cezalı veya akçalı sorumluluğunu gerektirir fiil ve harekette bulunduğunu gösteren hiçbir delil mevcut olmadığından mumaileyhin bu işlemde dolayı sorumlu bulunmadığına oy birliği ile karar verildi.

V - Ekrem Burgaz'a yapılan satış

1 -- Toprak Ofisle yaptığı muameleler:

Ankara'da ikametgâh gösteren ve umumi taahhüt ve fabrikalar vekili unvanıyla icrayı ticaret eden Ekrem Burgaz Toprak Ofisten

5.000 ton Siha yulafı almış ve buna ait protokolü 11 . III . 1947 tarihinde imza etmiştir.

Ekrem Burgaz İdareye 13 . II . 1947 tarihinde müracaat ederek İtiti Firmasının vekili olduğunu dolar veya İsviçre Frangı üzerinden akreditif açtırmak şartıyla Mart, Mayıs 1947 teslimi 25.000 ton buğday ve 15.000 ton arpa almak istediğini bildirmiştir.

25 . II . 1947 tarihinde kendisine yazı ile ihraç edilecek buğday ve arpa bulunmadığı tebliğ olunmuştur.

Ekrem Burgaz, bu ret cevabı kendisine gelmeden 24 . II . 1947 tarihinde 5.000 ton çavdar, 5.000 ton yulaf için İdareye ayrı ayrı diğer iki talepte daha bulunmuştur. Çavdar talebini İdare 25 . II . 1947 tarihinde reddetmiştir. Yulaf talebinin altına Umum Müdür (İstanbul'a getirilen ve Mersin'le İskenderun'daki yulafı asker almayacaksa 3.000 ilâ 4.000 ton teklif edebiliriz) şerhini vermek suretiyle Ticaret Dairesine göndermiştir.

O sırada Ofisin yulaf mevcudu ihraca müsait değilse de bunlar eski yıllar mahsulü yulaf olduğundan evsafını kaybetmiş bulunmaları hasebiyle Ekrem Burgaz'ın teklifi üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır.

5.000 ton Siha menşeli eski yıllar mahsulü yulafı Mart 1947 tarihinde satılmış olduğu halde buna ait yetki Mayıs 1947 tarihinde alınmıştır. 20 . V . 1947 tarihinde eski seneler mahsulü Siha yulafının satılmasına Bakanlığın müsaade ettiği Ofise cevaben bildirilmiştir. (Yetki ve teklifler dosyası lef 40)

2 — Ekrem Burgaz satışında dikkati çektiği kaydıyla umumi raporda tesbit olunan hususlar:

A) Yulaf satışı düşünülmemiş olduğu halde bu işe Ekrem Burgaz'ın teşebbüsü üzerine karar verilmesi;

B) Yetkinin sonradan alınması;

C) Diğer firmalara alelusul satış teklifinde bulunulması;

Ç) Satışın ihracatçı olmıyan Ekrem Burgaz'a yapılması;

3. — Komisyonumuzca yapılan soruşturma sonunda :

A) Ofise düşünülmemiş olan yulaf satışına Ekrem Burgaz'ın teşebbüsü üzerine karar

verilmesi, bir miktarı İstanbul'a götürülen ve diğer kısımları İskenderun ve Mersin'de bulunan yulafın ciheti askeriyece iyi vasıflı olmamaları dolayısıyla kabul edilmemesinden ileri geldiği dosyadaki raporlardan anlaşılmıştır.

B) Bu satışın diğer bozuk fasulyeler ve saire ile birlikte tasvibine mütaallik olarak Ofis tarafından Ticaret Bakanlığına yazılan 25 . IV . 1947 tarihli yazı münderacatından ve Bakanlığın buna verdiği 20 . V . 1947 tarihli tasvip yazısından bu satışa ait müsaadenin daha evvel Bakandan şifahen alındığı neticesine varılmıştır. (Yetki ve tebliğler dosyası lef 38/1 ve 46) gerek dosyada mevcut vesikalarla ve gerekse Komisyon huzurunda alınan ifadelerle tesbit olunan bu durumda mevzuata ve usule aykırı bir cihet görülmemiştir.

C) Diğer firmalara da satış teklifi yapıldığına dair dosyalarında vesikalar mevcuttur. Bu firmalardan birisi tarafından geç teklif yapıldığından ve kendilerine vakit bırakılmadığından bahisle telgrafla şikâyette bulunulmuştur. Nümune üzerine satış ilânını müfettişler malın bozuk vasfını gizlemek bakımından mahzurlu mütalâa etmişlerdir. Olayın mahiyetine ve mukavele hükümlerine göre ve nümune üzerine yapılan satışta vasıf hususunda bir gizleme kastının bulunup bulunmadığı cihetleri münakaşa edilebilir. Ancak bu noktalar Ofisin 3491 sayılı Kanunla haiz olduğu salâhiyete müsteniden yaptığı iç muamelelerden ibaret olup Bakanın ilgilendiren tarafı görülmemiş ve bu itibarla raporumuzda tafsilen izahına lüzum hissedilmemiştir.

Ç) Ekrem Burgaz, Komisyon huzurunda ihracatçı ruhsatnamesini haiz olduğunu söylemiştir. Her ne kadar ruhsatnamenin tarihi satış tarihinden sonra ise de Ofisin ihracat satışlarında ruhsatname aranması mecburiyetini bildiren her hangi bir hüküm yoktur. Esasen Ofisle muamele tekemmül ettikten sonra malın fiilen ihracı sırasında Ticaret Bakanlığından alınacak lisansın aranmakta ve ruhsatnameyi haiz olmıyanlara bu lisansın Bakanlıkça verilmekte bulunduğu anlaşılmaktadır.

Dosyalarında yapılan incelemede bu yulafa ait ihracın Ekrem Burgaz namına Galimidi Firması tarafından yapıldığı görülmüştür.

Ekrem Burgaz Ofisten satın aldığı bu yulafı cüzi bir kârla Çanakkale Milletvekili

Hüseyin Bingül'e ve mumaileyh de daha yüksek bir kârla bu satışı ihracatçı olan İstanbul'da Galimidi firmasına devretmiştir.

Tamamen incelenmiş olan bu vaziyetlerde Bakan Atıf İnan'ın bir ilgisi görülmemiştir.

Netice ve karar :

Yukarda arz ve izah olunan sebepler dolayısıyla Ekrem Burgaz'a yapılan 5 000 ton yulaf satışı işinde eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın cezalı ve akçalı sorumluluğunu gerektirir fiil ve harekette bulunduğunu gösteren hiçbir delil mevcut olmadığından mumaileyhin bu işlemden sorumlu bulunmadığına oy birliği ile karar verildi.

Karma Komisyonun teklifi

Netice ve kararlarını yukarda arzettiğimiz Atıf İnan hakkında soruşturma ile ödevli Komisyonumuz, gördüğü işin bir adalet vazifesi olduğunu nazara alarak tamamen hak ve adalet prensiplerinin ışığında olayları tetkik ve kanuni sonuçlarını tesbit etmiş ve bu suretle hazırladığı bu raporu Yüksek Kamutayın tasvibine sunmuş bulunmaktadır.

Yüksek Kamutay, Komisyonumuzun oy birliği ile ittihaz ettiği bu kararları tasvip buyurduğu takdirde bundan sonraki kanuni işlemlerinin yapılması için dosyaların Hükümete tevdiine ayrıca karar verilmesini de arz ve teklif ederiz.

Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon Başkanı

Tokad	Sözcü
<i>N. Poroy</i>	Ankara
Kâtip	<i>Emin H. Ergun</i>
Erzurum	Antalya
<i>Ş. İbrahimhakkıoğlu</i>	<i>N. Aksoy</i>
Balıkesir	Balıkesir
<i>Orgl. K. Özalp</i>	<i>Süreyya Örguevren</i>
Bursa	Bursa
<i>A. Konuk</i>	<i>Atıf Akgüç</i>
Bursa	Denizli
<i>Baha Pars</i>	<i>N. Küçükaka</i>
Erzincan	Erzincan
<i>A. Fırat</i>	<i>S. Sağroğlu</i>

Samsun	İsparta
<i>Dr. S. Konuk</i>	<i>R. Güllü</i>
İstanbul	İzmir
<i>M. H. Gelenbeğ</i>	<i>Ekrem Oran</i>
Kayseri	Kayseri
<i>S. A. Feyzioğlu</i>	<i>R. Özsoy</i>
Konya	Manisa
<i>H. Karagülle</i>	<i>F. Uslu</i>
Mardin	Muğla
<i>M. K. Boran</i>	<i>N. Özsan</i>
Seyhan	Tekirdağ
<i>K. Çelik</i>	<i>Fayık Öztrak</i>

Karma Komisyonumuzca yapılan soruşturmaya ve toplanan deliller muvacehesinde eski Ticaret Bakanı Atıf İnan'ın sorumlu bulunmadığı hakkında verilen karara vicdanen kaani olarak katılmakta isem de, usule mütaallik hususlarda bu karara muhalifim. Şöyle ki:

Meclis soruşturmasının açılmasına karar verilmesi üzerine ve Maliye müfettişlerince yapılan tahkikatta Bakana tebaan ve fiilde görülen irtibat dolayısıyla aynı Bakanlığa bağlı olan Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürü Hâmit Koray'da methaldar telâkki etmişlerdir. Bu durum karşısında methaldar sayılanların dahi leh ve aleyhte toplanan aynı delillerle durumlarının münakaşa edilmesi ve sorumlulukları görülmediği takdirde bunlar hakkında da Bakana imtisalen Komisyonumuzca bir karar verilmesi, şayet müstakil sorumlulukları görülüyorsa yine kararda belirtildikten sonra tefrikleri cihetinin teemmülü icap eylemekte idi.

Anayasanın 46 ncı maddesinde « . . . Bakanların her biri kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındaki eylem ve işlerinden ve politikasının genel gidişinden tek başına sorumlu » olması lâzımgelen Bakanın sorumlu bulunmadığına karar verildiği halde aynı hâdiselerde methaldar olan ve delilleri de toplanmış bulunan Genel Müdür Hâmit Koray hakkında Bakana ve bu karara imtisalen bir karar verilmesi zaruri bulunmuş olduğu halde bu cihet Komisyonumuzca nazara alınmamıştır.

Mardin

M. K. Boran